Година 3. София, Септември 1930 г. Книга 7 (27).

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЬ

Редакторъ: ПЕТЪРЪ МЪРМЕВЪ

Редакция и Администрация: София, улица Алабинъ, 30. — Телефонъ 19-32.

ДАР ОТ НАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ" СОФИЯ

Нѣкога и сега

(Спомени и преживѣлици)

Съборътъ въ гр. Ресенъ, по случай освещаването на новата черква „Св. Кирилъ и Методий" на 15. августъ 1894 год. Първа сбирка на революционната организация.

Тържеството по освещаването на черквата „Св. Кирилъ и Методий" въ гр. Ресенъ. Всрѣдъ тържествуващия народъ се намира и Даме Груевъ.

Безспорно е, че да се пишатъ спомени сега за събития, станали преди повече отъ 35 години, безъ да сж били държани поне що-годе бележки своевременно, е много трудно, ако не и невъзможно. И, ако нѣкой съвременникъ направи това, то, най-малко, споменитѣ му ще бждатъ въ сегашенъ духъ, а за такива спомени е важно да се предаде точно и събитието и духътъ на времето, въ което сж станали. Че това е така, се убедихъ сега като написахъ споменитѣ си подъ горното заглавие, които и по духъ и по сжщина се различаватъ отъ спомена ми, напечатанъ подъ видъ на дописка въ Цариградския в. „Зорница" отъ 21. августъ 1894 год., като гостенинъ на гр. Ресенъ.

И понеже тая ми дописка ми хареса сега повече отъ сега написания споменъ, тъй като събитието е предадено въ духа и езика на времето и то въ вестникъ, печатанъ въ Цариградъ подъ строгата цензура на Султанъ Хамидовия режимъ, намирамъ, че ще бжде отъ голѣмъ интересъ за четцитѣ ни, ако предамъ самага дописка, което и правя.

Въ брой 155 отъ 24. септември 1894 г., въ отдѣла „Дописки" чета следното: [1])

Църквата „Св. Кирилъ и Методий" въ Рееснъ. Покойниятъ попъ Георги.

Нѣма повече отъ една година откакъ въ гр. Ресенъ се започна съграждането на една църква. Допреди една година българитѣ отъ града се черкуваха въ старата църква, заедно съ припознаващитѣ патриаршията българи и често пжти, както и навсѣкжде, ставали сж нежелателни случки помежду имъ. Необходимо имъ бѣше, следователно, да си иматъ отдѣлна собствена църква. Започна се съграждането на такава църква и ето следъ една година, посрѣдъ бедность и лишения, кжде съ собствена

[1]) Въ цѣлия цитатъ не спазвамъ правописа, който сжществено се различава отъ сегашния.

подръжка, кждe съ волни помощи, приготвиха проектираната сграда.

Църквата е съградена накрай града въ западната му часть. Проектйрали отнапредъ да я съградятъ на южния край, но нѣмали тамъ свое мѣсто, а трѣбвало да купуватъ; затуй я съградили на свое (църковно) мѣсто, въ западната часть на града. Образътъ й е кръстоподобенъ. Дълга е не повече отъ 14 метра и широка — не повече отъ 8 метра (приблизително, безъ да сж точно измѣрвани размѣритѣ — б. н.).

По предложение на Негово Високо Преосвещенство Митрополитъ Григория, освещаването стана на 15. августъ. Нѣколко деня преди освещаването пристигна Негово Високо Преосвещенство въ града и се установи въ Митрополията. Ресенската ваха за неговия животъ и дѣлата му. Разпитахъ и азъ едного и ми разказа, че покойниятъ, преди да стане свещеникъ, билъ касапинъ. Отличавалъ се съ *живость и буйность на характера си.* Пъкъ въ онѣзи времена човѣкъ трѣбвало да бжде *смѣлъ и решителенъ*, за да може да понесе усилията по църковния въпросъ. Той, като здравъ и буенъ, за да може по-добре да се бори, съ съгласието на българитѣ, станалъ свещеникъ. Грижилъ се е, освенъ за църковнитѣ работи, още и за училищата. Самъ той е билъ учитель въ околнитѣ села и е въвелъ български езикъ въ училищата. За да може и въ църква да пѣе български, той, единъ недѣленъ день, когато църквата е била препълнена съ народъ, изпѣлъ *„Достойно естъ"* на 6-и гласъ и, за да не го надпѣе нѣкой, захваналлъ го тъй високо, щото цър-

Четитѣ на войводитѣ: Христо Чернопѣевъ, Пешо Самарджиевъ, Дѣлчо Коцевъ. Капитанъ Треневъ, Никола Жековъ и Панайотъ Байчевъ, преди да се раздѣлятъ, за да заминатъ за опредѣленитѣ имъ райони, извръшватъ въ тайнственитѣ недра на Македония обичайната молитва.

община направи честь на всички ближни общини, като ги покани за освещаването. За сжщото бѣше обявида по-напредъ и въ вестницитѣ. Но, за жалость, всичкитѣ общини се показаха глухи на поканата — отъ работа ли, кой знае отъ що? Недѣлното училище намѣряваше, като имаше представители отъ всички общини, да даде отчетъ за петгодишния вървежъ на работитѣ му, но напраздно — надеждитѣ му останаха осуетени.

Службата започна рано. Църквата бѣше препълнена съ народъ. Две трети отъ народа бѣше вънъ, около църквата. Предъ църквата — цѣлъ панаиръ. Едни продаватъ плодове, други — всевъзможни украшения и т. н. и панаиръть се украшаваше отъ разни вещи за продажба, състоещи се отъ мѣстни земленн произведения и ржкодѣлия.

Службата се свърши и всичкиятъ народъ се събра предъ църквата и съ свещеницитѣ се фотографира, за вѣченъ споменъ. Само че Негово Високо Преосвещенство, въпрѣки първото си обещание да вземе участие при фотографирането, после отказа.

Посрѣдъ тоя купъ отъ хора разнесе се слухъ, че известниятъ *родолюбецъ и заслужилъ патриотъ*, попъ Георги, умрѣлъ. Като гръмъ се разнесе тая печална весть. Всички започнаха да запитватъ за покойния. Онѣзи, които знаеха, разказквата гърмѣла отъ неговия силенъ гласъ. Владиката (гръцки) нѣмало що да прави, свалилъ си шапката и стоялъ съ благоговение до изпѣването му. Тази постжпка на попъ Георги се увѣнча съ успѣхъ и оттогава се пѣе въ църквата български,

На другия день, въ вторникъ, се извърши погребението на покойния. Всички ресенци почетоха паметьта му, като придружиха смрътнитѣ му останки до гроба. Надъ гроба му се държаха прочувствени речи за неговия животъ, за деятелносьта му и *длъжностьта на човѣка спрѣмо отечеството.* Следъ това поднесоха се вѣнци отъ недѣлното училище и учителското тѣло.

Недѣлното училище, поради праздника, бѣ решило да даде на гоститѣ представление съ платка за въ полза на църквата. Съ това представление то искаше да представи на присжтствующитѣ *сцени отъ ежедневния животъ на народа* за работи, които зле действуватъ за самия него. За избора и нареждането на такива сцени бѣ се наелъ единъ учитель. Изборътъ бѣ много сполучливъ. Избралъ бѣ такива сцени, които най-много се срѣщатъ въ хорския животъ. Взима случки отъ Ресенския животъ и изкарва на сцената картини, които се срѣщатъ всѣки день. Възползувалъ се отъ случая, че ресенци отиватъ

за градинари въ Цариградъ и взима за примѣръ единъ такъвъ градинарь, който, следъ като се оженилъ, отива въ Цариградъ. Седѣлъ тамъ много години и се залюбилъ съ друга една мома. Домашнитѣ забравилъ. Явява се на помощь единъ *„гадалецъ"*, който разубеждава момъка отъ втората любовь и го накарва да се завърне дома си. Драмата е писана въ стихове. Актьоритѣ, макаръ за пръвъ пѫть да виждатъ представление, изиграха си ролитѣ доста хубаво и публиката остана доста доволна.

Преди да почне представлението, държа се речь, която немалко заслужава внимание. Изпѣха се пѣсни въ хоръ. Пиесата свърши посрѣдъ много шумни ржкоплѣскания съ едца (жива) картина отъ хорския ни животъ. Да бѣха стрували бенгалскитѣ огньове, тя напълно ще заслужеше името *„жива картина"*.

Въ сѫбота вечерьта се направиха опити по фокусничество и хипнотизъмъ (отъ Трайчо Доревски — б. н.). Хипнотизира единъ пѣтелъ, а после една госпожица и единъ господинъ. Опититѣ излѣзоха доста сполучливи. Публиката се смая. Смѣхъ непрестанно.

Недѣлното училище, имайки предвидъ значението на старинни картини, фотографира нѣкои исторически забележителности отъ Пръспа. Отъ всичкитѣ картини се състави единъ албумъ, който се разпродава за въ негова полза. За поднесения албумъ на Негово Високо Преосвещенство, той благоволи да подари 5 лири турски. Приготвиха се доста албуми и желателно е всѣки да си вземе по единъ, *като старина*.

За всичкитѣ тия работи има много да се дължи на гражданитѣ, които взеха инициативата и които не жалѣха трудъ и време, само и само да увѣковѣчатъ тържественото освещаване на църквата имъ.

гр. Ресенъ, 21. августъ 1894 г.

Единъ гостенинъ.

* * *

Нѣколко дни преди 15. августъ, съ файтонъ се отправихме за Битоля: азъ, Александъръ Пановъ и Атанасъ Мурджевъ. Още на следния день Александъръ Пановъ и Григоръ Попевъ бѣха заминали за Ресенъ, а азъ и нѣколко битолчани се отправихме съ една бръчка едва въ предпоследния день и надвечерь стигнахме. Оживлението въ града, както и изъ пѫтя бѣше голѣмо. Шосето за Ресенъ — Охридъ, съ разклонение за Корча, бѣше добъръ коларски пѫть. Движението по него, доста усилено, се поддържаше отъ конски и волски коларски транспорти, съ които се пренасяха отъ Битоля разни стоки за цѣла югозападна Македония и Албания, оттамъ се донасяха сурови произведения за износъ, тъй като Битоля бѣше главно стоварище (следъ Солунъ) за вносно-износната търговия за цѣлата область.

Шосето върви все въ подножието на *Пелистеръ планина* изъ китни гористи мѣстности, презъ гиздави села и стига до вододѣла при с. Гявато, образуванъ отъ склоноветѣ на планинитѣ *Бигла и Пелистеръ*.

Отъ кулата-беклеме при Гяватския проходъ се открива предъ пѫтника Прѣспанската котловина, която завършва съ кристалното едноименно езеро, водитѣ на което отражаватъ лѫчитѣ на климналото вече надъ планината *Петрино слънце*.

Разквартирувани бѣхме въ Стрезовци — Славейко Стрезовъ бѣше мой другарь въ гимназията и съидейникъ. Още отъ първия моментъ на пристигането ни, къмъ мене се привърза неговиятъ по-малъкъ братъ, Борисъ (сега запасенъ генералъ-щабенъ полковникъ), който искаше непремѣнно да го уча на гимнастика — види се, Славейко (падналъ въ боевете при Криволакъ презъ 1915 г.) бѣше ме набедилъ, за да ме подиграе, че съмъ голѣмъ гимнастикъ, защото още въ гимназията си бѣхъ тромовъ и отъ гимнастика бѣгахъ като отъ чума. Веднага, следъ като се установихме, осведомихъ се кои познати сѫ дошли на гости и разбрахъ, че 2-3 дни по-рано *Даме Груевъ, Григоръ Попевъ и Александъръ Пановъ* сѫ заминали презъ Петрино за Охридъ и Струга, преоблечени въ арнаутски дрехи и въоржжени. На другия день още, за праздника, тѣ бѣха между насъ. За споменъ на тоя имъ излетъ, тѣ бѣха се фотографирали заедно въ *комитетския си каяфетъ*.

Следъ официалната церемония по освещаване на църквата, една група гости, мѣстни граждани и учители, обходихме по-първитѣ кѫщи на града, направихме излетъ до с. Янковецъ и надвечерь се прибрахме въ града и въ кѫщата на Т-ци *набързо* се състоя сбирка на хората на Македонската революционна организация начело съ *Даме*, който,

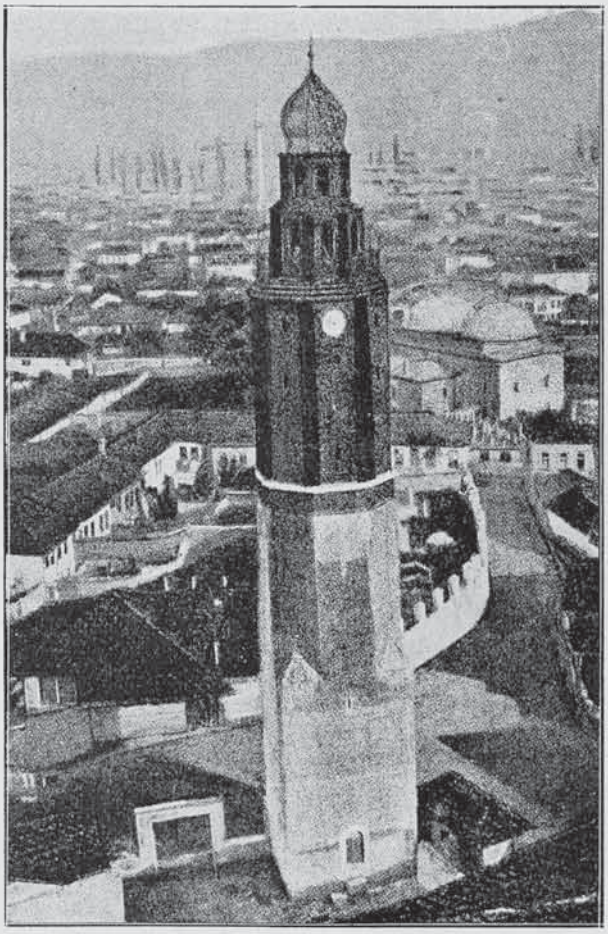

„Саатотъ" въ гр. Скопйе

използувайки добритѣ условия да види сгрупирани още на първо време повече представители на Организацията, държа сладкодумно напѫтствено слово за бѫдещата работа и успѣхъ на дѣлото и за тържеството на революцията — такава каквато се рисуваше въ въображението ни въ първитѣ моменти на организирането ѝ — въ зората на рождението ѝ.

Само 10 години по-късно, *на 20. юлий 1903 год., на Илиндень,* се разнесе ехото на въстанала *Македония,* а и до днесъ това ехо разнася въ душитѣ на македонцитѣ отзвука на *недопѣтата велика Илинденска епопея.*

Нека тоя отзвукъ кънти и крепне въ душата на македонеца, докато се намѣри майсторътъ, за да допѣе наченатата преди повече отъ 35 години **велика епопея.**

Покой и вѣчна слава на героитѣ! Сила и крепкость на живитѣ борци за тържеството на правдата!

Слава на свободна и независима Македония!

Вършечки бани, августъ 1930 г.

Тодоръ Станковъ.

Извадки отъ „РЕВОЛЮЦИОННИ БОРБИ ВЪ АЗОТЪ (ВЕЛЕШКО) И ПОРѢЧИЕТО“ отъ Стефанъ Аврамовъ, издание на Македонския Наученъ институтъ — книга X. отъ „Материали за историята на македонското освободително движение“.

Азотъ

[Продължение отъ книга 5 (25)].

Стефанъ Димитровъ е роденъ въ с. Зеленичe, Леринско, презъ 1876 г. Първоначалното си образование е получилъ въ родното си село, а срѣдното въ гр. Пловдивъ. Още като невръстенъ ученикъ

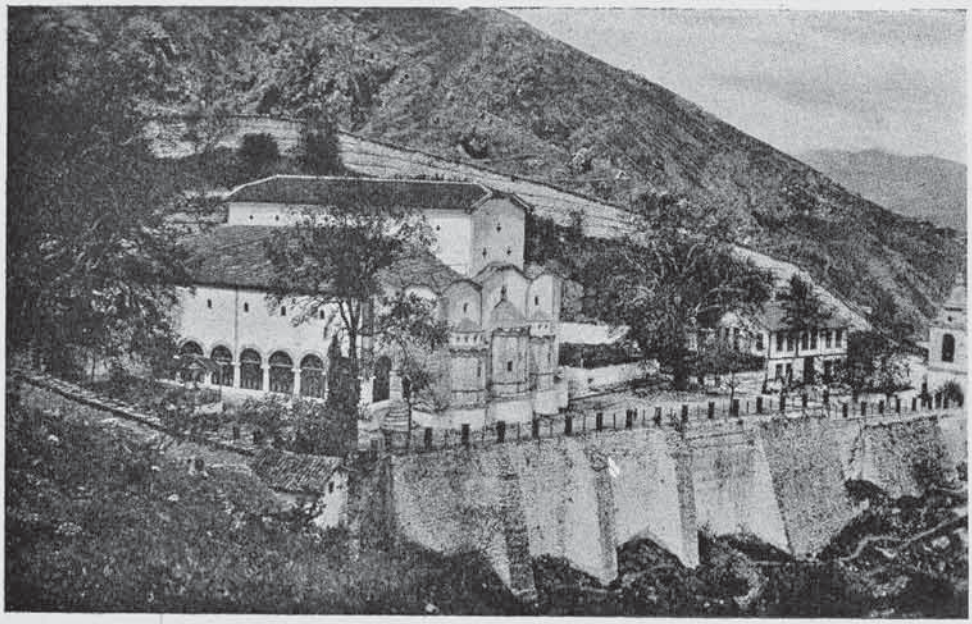

Прочутата черква „Свети Пантелеймонъ“ въ гр. Велесъ

той съ живъ интересъ е следилъ македонското освободително дѣло. Презъ 1900 година той напуща Софийския университетъ, въ който следваше математика, и отива да изпълни своя свещенъ дългъ къмъ поробеното отечество. Въ прощалното писмо до родителитѣ си, Димитровъ пише: „Дългъ е на всѣки македонецъ, билъ той интелигентенъ, простъ, богатъ или сиромахъ, да пожертвува всичко предъ олтаря на отечеството. Ето защо, азъ решихъ да понеса тежкия, но славенъ Исусовъ кръстъ . . .“ Той имаше желанието да сподѣли мжкитѣ и неволитѣ на угнетения народъ и тамъ при него и заедно съ него да измислятъ начина и срѣдствата за промѣната на несносния робски животъ. За да бжде по-свободенъ и да може да се отдаде на организационна работа, Стефанъ Димитровъ става учитель въ Кукушкото трикласно училище. Презъ м. май 1901 година, за революционна дейность, заедно съ 12 души свои другари, Димитровъ попада въ ржцетѣ на турската власть, осжденъ на 7 години и изпратенъ на заточение въ „Подрумъ Кале“. Презъ 1903 година амнистията го засяга и той бѣ освободенъ. Обаче, веднага следъ завърщането си отъ заточение, той става четникъ на Енидже - Вардарския войвода Апостолъ.

Поради тия негови добродетели, презъ пролѣтьта на 1904 година, ВМРО го изпраща за Велешки войвода, съ надеждата, че той ще способствува съ своя умъ и твърдъ характеръ за закрепването на тоя районъ, който бѣше отъ извънредно голѣмо значение за действията на организационнитѣ чети.

Като интелигентенъ и енергиченъ войвода, Димитровъ съ голѣма упоритость се заема да оправдае възложеното му довѣрие. Още съ встжпването си въ Велешко той почва да търси и налучква правия пжть, за да осигури канала на Организацията и направи отъ Велешко единъ отъ най-добритѣ организационни райони.

Четата му се състои отъ следнитѣ четници: помощникъ Пеню Шиваровъ отъ с. Шивачево, Чирпанско; Дачо Йотовъ отъ с. Турски Тръстеникъ, Тетевенско; Спиро Тошевъ отъ Прилепъ; Никола Николовъ отъ Пловдивъ; Стефанъ Вардарски отъ с. Градско; Каме Андреевъ Уландски отъ с. Уланци; Миланъ Митревъ отъ Велесъ; Коце Георундовъ отъ Велесъ; Коце Кючуковъ отъ Севлиево; Велко Апостоловъ отъ с. Попадия. Отпосле къмъ него се присъединиха и Секула Христовъ отъ с. Ораовдолъ; Пано Мокранчето отъ с. Мокрани и Коле Комитката.

Презъ 1904 година, отъ 2. май до 5. юний, се състоя една конференция отъ главнитѣ деятели на ВМРО отъ западна Македония. Отначало почна на върха Мукосъ, а отпосле заседанията ставатъ по селата Трояци, Топлица, Плетваръ, Ораовецъ, Никодимъ и Никодимския балканъ. На конференцията присжтствуватъ: Даме Груевъ, Пере Тошевъ, Гьорче Петровъ, Георги попъ Христовъ, Христо Узуновъ, Георги Сугаревъ, Стефанъ Димитровъ, Петъръ Юруковъ, Добри Даскаловъ, Пешо Самарджиевъ, Георги Пешковъ, Петъръ Ацевъ, Никола Каранджуловъ, Юрданъ Тренковъ и др. Цельта на конференцията бѣше да възстанови наново революционнитѣ райони, които бѣха разстроени отъ последицитѣ на въстанието.

Следъ привръшването на конференцията всички войводи заминаватъ за своитѣ райони.

Следъ Илинденското въстание, покойниятъ Борисъ Сарафовъ, поради настжпилитѣ между него и ВМРО недоразумения, почна да изпраща въоржжени чети въ Македония и то въ райони, гдето той предварително бѣ подготвилъ почвата. Тия чети се явяваха и работѣха отъ негово име. ВМРО бѣше решила на всѣка цена да не допуща Сарафовитѣ чети да преминаватъ Вардара, обаче, това не можеше да се спази, тъй като между войводитѣ отъ крилото на Сарафова имаше хора съ голѣмо революционно минало, хора храбри и ползуващи се съ голѣмъ авторитетъ срѣдъ населението. Такива войводи много лесно си пробиваха пжть и осигуряваха влизането си въ вжтрешностьта на Македония.

Тия недоразумения между ВМРО и Сарафова, които се изгладиха въ Велешкия районъ едва въ началото на августъ 1905 година, станаха причина въ Велешко да се разиграятъ такива събития, които дадоха възможность по-лесно да се затвърди сръбската пропаганда.

Иванъ Наумовъ—Алябака е роденъ презъ 1878 година въ с. Ораовецъ, Велешка околия, гдето е преживѣлъ детинството си. Още въ най-крехкото си юношество, като синъ на бедни родители, той отива на гурбетъ въ Солунъ. Въ престолния градъ на Македония Алябака дълги години изнемогва отъ тежка физическа работа за насѫщния коравъ залъкъ; едва по-късно той става комисионеръ въ Солунъ. Благодарение на своето желѣзно тѣлосложение и ентусиазъмъ за борба, той къмъ 1898 година влиза въ очитѣ на Михаилъ Попето и други революционери въ Солунъ, които го посветяватъ въ тайния си кръжокъ. Следъ дълготодишна дѣлова работа, като легаленъ и нелегаленъ, въ Алябака се оформява бъдещиятъ безстрашенъ и смѣлъ войвода.

Алябака бѣше високъ, широкоплещестъ и здравенякъ, съ мургаво лице и черна коса, които го уприличаваха на мавъръ, поради което получи прекора „Алябакъ“. Неговиятъ орловъ погледъ, войнственъ духъ, походка, смѣлость, себеотрицание и вѣра въ дѣлото, го издигнаха предъ очитѣ на другари и противници. Него го вълнуваше една-единствена мисъль — свободата на Родината. Въ време на сраженията и съ турци и съ сърби той налиташе като разяренъ лъвъ, увличайки следъ себе си четницитѣ. Въ Велешко, Прилепско и Порѣчието той бѣ единствения войвода, който бѣ вселилъ страхъ въ редоветѣ на сръбската пропаганда, агентитѣ на която го третираха за непобедимъ и неузнаваемъ.

Презъ 1904 година Алябака пристигна въ Велешко съ четницитѣ си: Павелъ Наумовъ (неговъ братъ), Александъръ Андреевъ-Чапата, Петъръ Дуковъ отъ Охридъ, Коле Попадийчето отъ с. Попадия, Василъ Гавазовъ отъ с. Бучино, Крушовско, Христо Койчевъ, Сандо отъ с. Судикъ, Щипско, и придруженъ отъ „гемиджиитѣ“ Тодоръ Богдановъ, Тодоръ Доротеевъ и Алексо Мартулковъ.

При пѫтуването си за Велешко, Алябака се съпровождаше отъ Костурскитѣ войводи Атанасъ Кършаковъ и Димитъръ Филиповъ-Кузинчевъ съ четитѣ имъ. Четитѣ минаватъ Вардаръ, влизатъ въ Велесъ и следъ малко престояване пристигатъ въ с. Ораовецъ.

Съ пристигането четитѣ на Алябака, Кършакова и Кузинчева въ с. Ораовецъ, гдето по това време е и Велешкиятъ войвода Стефанъ Димитровъ, последниятъ, следъ размѣна на мисли, съобщава недвусмислено, че по никой начинъ не ще позволи на Алябака да остане да действува въ неговия районъ, на което Алябака отговаря, че той ще остане въ Велешко, докато получи нареждане, за кой районъ да замине. Обаче, Стефанъ Димитровъ остава на своето становище, Алябака да напусне Велешко. За да могатъ да се изгладятъ тия недоразумения, войводитѣ Димитровъ, Алябака, Кършаковъ и Кузинчевъ заминаватъ за града Велесъ, гдето да се разреши въпросътъ да остане ли или не Алябака въ Велешко. Следъ дълго воденитѣ преговори въ града, понеже не се достигна до разбирателство, четиримата войводи се завърщатъ въ Ораовецъ при четитѣ си. Въ тѣхно отсѫтствие, обаче, четитѣ имъ, пѫтувайки между селата Крайници и Скаченци, въ мѣстностьта „Чешмата“, попадатъ срещу една турска потера. Въ заведеното сражение петима четници биватъ ранени, а отъ страна на аскера падатъ убити 13 души, на които четитѣ прибиратъ оръжието.

Следъ като войводитѣ намиратъ своитѣ чети, Димитровъ съ своята чета се отдѣля, а Иванъ Алябака изпраща четитѣ на Кършакова и Кузинчева по каналъ на пѫть за Костурско.

Алябака съ четата си влиза въ с. Крива Круша, а следъ това обхожда селата Бистрица, Орѣше, Папрадище, Црешново, посрещнатъ много радушно

Иванъ Наумовъ-Алябака

отъ Азовци. По това време и дветѣ чети се дебнатъ една друга и неможаха да нощуватъ въ едно село.

Въ разгара на междуособицитѣ между Стефанъ Димитровъ и Алябака, последниятъ получава съобщение, че Григоръ Соколовъ съ четата си пристигналъ въ с. Мокрани. Алябака отива въ това село и се срѣща съ Григора, обаче, следъ размѣна на нѣколко думи, последниятъ заявява, че заминава за Прилепско, за да се срещне съ околийския войвода Петъръ Ацевъ, поради което се раздѣлятъ, като Алябака заминава за с. Ораовецъ.

За да се постигне споразумение между двамата претенденти, Димитровъ и Алябака, става втора среща въ с. Ораовецъ. На тая среща присѫтствуватъ Костурскиятъ войвода Пандо Кляшевъ и окръжниятъ войвода Йово Йовановичъ. По настояване на Кляшева и Йовановича, Стефанъ Димитровъ за моментъ отстѫпва и се дохожда до точката на споразумението, обаче, следъ малко пакъ застава на становището си, Алябака да напусне Велешко. Тогава Алябака предлага да остане като помощ-

никъ на Димитрова, като му се даде районъ Азотъ, обаче и на това Димитровъ не се съгласява, поради което Клашевъ и Йовановичъ заминаватъ за Битолско, съпроводени отъ Иванъ Алябака, безъ да се дойде до споразумение.

Наскоро следъ срещата въ Ораовецъ, става среща въ с. Попадия. Алябака разчита, че на тая среща ще се постигне пълно споразумение, тъй като присжтствуваха и „гемиджиитѣ", които се присъединяватъ къмъ Алябака, та съ негово съдействие да нападнатъ пощата по линията Скопйе — Велесъ, гдето очакваха да взематъ достатъчни суми за издръжка на Организацията. Заведенитѣ преговори достигатъ до най-благоприятни резултати. Въ момента, когато Алябака и Димитровъ си подаватъ братски ржка, влиза куриеръ отъ Велесъ и подава писмо на Стефанъ Димитрова. Съ това писмо се съобщава, че въ Велесъ, по нареждането на Анто Димовъ и Тодоръ Оровчановъ, велешанчето Лазо Христовъ стрелялъ срещу организационния деецъ Ризо Ризовъ, безъ да го нарани. Щомъ прочита писмото, Димитровъ скача и заявява: „Следъ покушението на Ризо Ризова, никаква спогодба не може да става, когато хората на Сарафова убиватъ организационни дейци. Следъ това покушение, азъ нѣмамъ вѣра на Алябака и нѣма да го оставя да действува въ моя районъ." Тая среща е вече последниятъ опитъ за споразумение между двамата войводи.

Следъ настжпилата междуособна борба въ Велешкия районъ за влияние въ околията между Стефанъ Димитрова и Иванъ Алябака, за да се пресѣкатъ междуособицитѣ, се събира околийски конгресъ въ село Крива Круша, на който се избра за околийски войвода Стефанъ Димитровъ, а на Иванъ Наумовъ—Алябака се предписа да напусне Велешкия районъ.

Въ края на 1904 година, въ изпълнение на конгресното решение, Алябака съ четата си напуща Велешко. (Следва).

Ичко Димитровъ-Гюпчевъ

(Изъ революционнитѣ борби въ Паякъ планина)

На 1. срещу 2. августъ 1911 г., въ с. Крушаре (Ениджевардарско) измѣннически бѣ убитъ Апостолъ Петковъ — „Ениджевардарското слънце". Ефектътъ отъ убийството му въ Солунския виляетъ бѣ голѣмъ: турци и гърци ликуваха, смѣтайки, че съ премахването на легендарния и неуловимъ Апостолъ, революционното дѣло въ тоя край ще замре. Борбата, обаче, противъ тия вѣковни наши политически и културно-просвѣтни угнетители продължи, въпрѣки временнитѣ имъ ликувания. Македония е изворъ неизчерпаемъ на деца-борци. Тѣзи, които въ неравната борба падаха, биваха замѣствани отъ тѣхни ученици, деца на сжщия въоржженъ народъ. Апостолъ имаше отлични и школувани помощници-десетари, които приживе още го замѣстваха въ обширния му районъ. Тѣ продължиха дѣлото му и дадоха клетва да отмъстятъ за подлото убийство на своя учитель - революционеръ. Единъ отъ многото негови помощници и ученици е Ичко Димитровъ-Гюпчевъ.

Той е роденъ презъ 1882 г. въ с. Баровица (Гумендженско). Планинскиятъ климатъ, суровиятъ планински характеръ на землището на родното му слео и главното занятие на баровци, което се състои въ скотовъдство и дърводѣлство, създадоха въ лицето на Ичко единъ удивително пъргавъ, физически здравъ, хитъръ и свободолюбивъ младежъ, който двадесетгодишенъ вече, презъ 1902 г., напуска легалния животъ и се присъединява къмъ четата на Иванчо Орджановъ-Карасулията, на когото става първъ неговъ помощникъ.

При тоя войвода Ичко се школува да бжде смѣлъ въ срещитѣ си съ неприятеля, поради което скоро му била повѣрена една десетка, а следъ убийството на Иванчо, той го замѣства и съ своитѣ физически качества и природния си умъ се поставя въ респектъ както спрѣмо четнинитѣ си, тъй и спрѣмо многобройнитѣ си неприятели. Като войвода Ичко върви предъ четата си на 20—30 крачки напредъ и ѝ служи за преденъ патраулъ; той върви много бързо и въпрѣки двойния му багажъ, никога не се изморява или *изпотява*. Той върви бързо и дочува малъкъ шумъ отъ далечно разстояние, разпознавайки го отъ какво естество е той. При нощнитѣ и дневни походи обикновенитѣ трапища той не ги заобикаля, а ги прескача. Негови четници разказватъ, че той свободно е прескачалъ два впрегнати вола, поради което заслужено билъ наричанъ *„Паячки лъвъ"*.

Въ сражението на 22. мартъ 1905 година, въ което Иванчо Кирасулията бѣ убитъ, Ичко бѣ раненъ и замина за България да се цѣри. Презъ 1907 година, той заминава като титуляренъ Гевгелийски войвода и при срещата си съ Апостолъ Петковъ, като му изразилъ своята почитъ и уважение, заявилъ му, че ще се справи

съ всички гърчеещи се българи и куцовласи, които сѫ орѫдие на гръцката пропаганда и противници на Организацията.

На 15. априлъ сѫщата година, когато Ичко съ четата си почивалъ въ една пещера въ Паякъ планина, поради предателство на овчари-куцовласи, билъ обграденъ отъ многоброенъ аскеръ, съ който завързалъ ожесточено сражение. Тукъ той билъ раненъ на две мѣста: въ лицето и въ бута и съ мѫка успѣлъ да си пробие пѫть. За да се цѣри отъ ранитѣ, той заминава за България, отдето билъ изпратенъ въ с. Крива, кѫдето при обезоржителната акция билъ намѣренъ, та Ичко, за да избѣгне репресиитѣ, забѣгва въ България.

Презъ 1911 г. Ичко съ малобройна чета заминава за района си заедно съ Апостолъ Петковъ, който бѣ опредѣленъ за окрѫженъ войвода.

Когато Ичко узналъ за убийството на Апостола, напусналъ Гевгелийско и се отзовалъ въ Паякъ планина, за да следи по-отблизо положението на овдовѣлата Ениджевардарска околия, гдето по отдѣлно обикаляха Иванъ Пальоша въ и около

Четата на Ичко Димитровъ-Гюпчевъ.

презъ 1908 г. съ добре въоръжена, но малобройна чета отново заминава за района си, въ който върлуваха, явно покровителствувани отъ Хилми-пашовата полиция, андартски чети. Въ борбата съ андартитѣ Ичко прояви голѣмъ тактъ и съобразителность.

При хуриета Ичко заедно съ другаритѣ си слиза отъ гората, представя се на мѣстния младотурски комитетъ въ Гевгели, а въ Солунъ той е нераздѣлимъ другарь на Апостолъ Петковъ.

Тукъ, въ Солунъ, Ичко се предава на миренъ трудъ — той става съдържатель на хотелъ „Балканъ", отдето презъ 1910 г. избѣгва въ България и отново става нелегаленъ. Обстоятелството, което заставило Ичко да поеме отново нелегалния животъ, е следното: Когато Апостолъ слѣзналъ отъ Паякъ планина въ Ениджевардарското блато като нелегаленъ, къмъ него се присъединили мнозина преследвани отъ младотурцитѣ бивши работници и, за да ги облече въ четнически дрехи, писалъ на Ичко въ Солунъ да му изпрати платъ. Такъвъ блатото и стариятъ Вѣндьо — въ Корнишорската планина.

Но понеже и тукъ, както и въ Гевгелийско, санданистскитѣ групи срѣдъ българитѣ и куцовласитѣ бѣха силно протежирани отъ младотурския комитетъ и поради обстоятелството, че четата на Ичко била малобройна и че на страната на младотурцитѣ сѫ още и бившитѣ четници Тодоръ Чифтеевъ (убиецъ на Апостола) и Трайо Курлевъ, както и всички андартски войводи, които познаваха добре пѫтищата и каналитѣ — то Ичко си послужи съ мирни срѣдства и хитрость, за да привлече въ редоветѣ на Организацията нѣкои отъ по-главнитѣ отцепници.

За тази цель Ичко пише на своя съселянинъ и роднина Коста Гацевъ, главенъ ржководитель на санданистската група въ Баровица, и го приканва да влѣзе въ редоветѣ на Организацията и да прекѫсне връзкитѣ си съ младотурцитѣ. Последниятъ му отговаря отрицателно и го предупреждава, че ако смѣе да отиде въ Баровица или въ съседното куцовлашко село Ливада, ще бѫде посрещнатъ отъ

въоръжена сила и унищоженъ заедно съ всичкитѣ му другари. Тогава Ичко отива въ с. Крива и отблизо следи движението на противника си. Скоро той узнава, че Коста Гацевъ е на пазаръ въ Гумендже и на връщане отъ града за селото, край бостанитѣ, заедно съ Митре Робковъ му устройва засада и го убива.

Взводъ стражари и доброволци начело съ Трайо Курлевъ заминаватъ въ с. Баровица, малтретиратъ селянитѣ и се заканватъ, че ще убиятъ бащата на Ичко, както и селския учитель Захаринчевъ. Последниятъ напуска селото и се прибира въ родния си градъ, а бащата на Ичко—Димитъръ Гюпчевъ—скоро бива убитъ. Всичко това убеждава Ичко, че трѣбва да разполага съ по-голѣма въоръжена сила и да действува смѣло и бързо, поради което връща се въ България да зимува, а Въндьо остава въ Корнишорската планина.

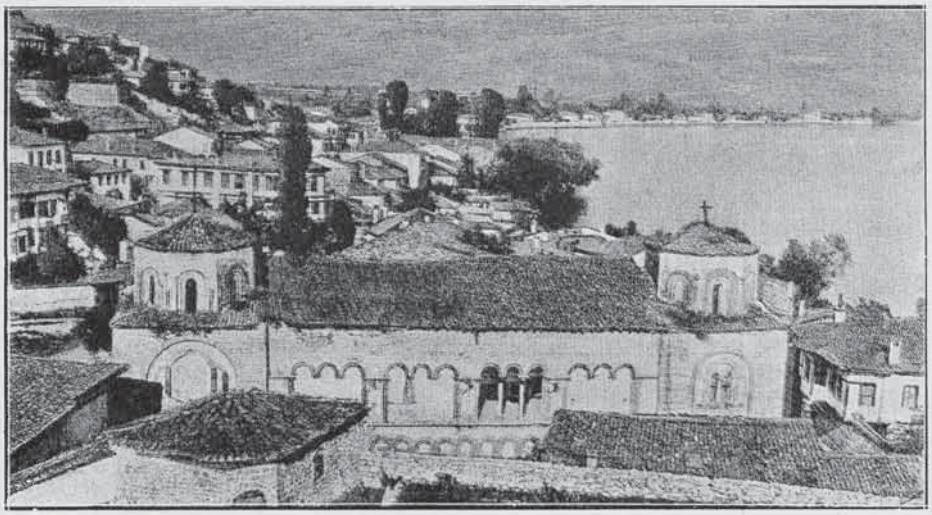

Старинната черква „Света София" въ гр. Охридъ.

Презъ пролѣтьта на 1912 г. Ичко заминава съ отлично екипирана тридесетчленна чета. Той заминава вече като окръженъ войвода на Солунския революционенъ окръгъ, снабденъ съ пълномощно и печатъ отъ Тодоръ Лазаровъ и съ достатъчно експлозиви. Негови непосрѣдствени помощници войводи въ районитѣ на окръга сж: Михаилъ Радевъ—Странджата, Капитанъ Георги Тодоровъ, като воененъ инструкторъ, Христо Аргировъ-Чауша и Митре Робковъ. Христо Аргировъ Чауша билъ опредѣленъ за Воденски войвода, а Митре Робковъ за Гумендженски. Стариятъ Въндьо пъкъ си оставалъ за Ениджевардарски. Гевгелиската пъкъ околия била раздѣлена на две части, завеждани отъ двама войводи: Михаилъ Странджата на западъ отъ р. Вардаръ и Коста Попето на истокъ отъ р. Вардаръ до гр. Дойранъ.

Следъ като миналъ Вардаръ и оставилъ експлозивитѣ на сигурни мѣста, Ичко се заелъ съ организирането на селата по Гевгелийския Кожухъ, който е въ съседство съ Тиквешията, кждето действуваше, като младотурско орждие, Христо Капетанчето. Съ това той е целилъ да осигури своя тилъ за бждещитѣ свои действия. Христо Капетанчето е билъ въ връзка съ нѣколко души бивши революционери отъ Гевгели.

Къмъ края на м. юлий Ичко заминалъ за с. Сирменинъ съ намѣрение да накаже убийцитѣ на Стоянъ Малашевъ отъ с. Негорци. За тази цель половината отъ четницитѣ той настанилъ въ нѣколко кжщи въ селото, а другата половина оставилъ вънъ отъ селото. Вжтре въ селото сж били: той, Митре Робковъ, Михаилъ Странджата и Коота Попето, като всѣки разполагалъ съ по едно отдѣление четници. На другия день въ селото пристигналъ и Христо Капетанчето съ около 30 души стражари и отъ държанието на нѣкои селянки се досѣтилъ, че въ селото има четници, та се упжтилъ къмъ кжщата, въ която квартируваль Ичко. Почнало се сражение, при което още при първитѣ изстрели Христо Капетанчето пада убитъ. Сражението въ селото траяло нѣколко часа, следъ което намиращитѣ се въ селото четници успѣли да се изтеглятъ и да заематъ позиции по близкитѣ височини. Другата половина отъ четата, която е извънъ селото, се натъкнала на пристигаще войсково отдѣление, съ което влѣзна въ сражение и следъ размѣна на изстрели и дветѣ страни се пръснали по планината. Турцитѣ изгорѣли нѣколко кжщи-колиби и се оттеглили, намирайки за благоразумно да не останатъ въ селото. По такъвъ начинъ Ичко се освободи отъ единъ сериозенъ свой и на Организацията противникъ — отъ ренегата Христо Капетанчето.

Благоприятниятъ край на Серменинското сражение, което станало на 23. юлий 1912 година, е подпомогналъ твърде много за бждещата дейность на Ичко Димитрова.

(Следва).

Христо Шалдевъ.

„Прегледъ"

(Споменъ отъ въстанието въ Костурско презъ 1903 година).

Следъ разбиването на турския аскеръ на 4. августъ 1903 год. въ планината „Бигла", единъ въстанически отрядъ отъ около 600 души се отправи за планината „Върбица", кждето бѣха въстаницитѣ отъ Загорицкия районъ.

Този отрядъ, отъ деня на въстанието, бѣ въ постоянно съприкосновение съ неприятеля и въ продължение на 15 дни го пропжди изъ северно Костурско.

Сега, отивайки къмъ „Върбица", навсѣкжде по селата бѣше посрѣщанъ и изпращанъ съ голѣма радость.

На 9. августъ на отряда бѣ дадена почивка въ с. Черешница.

Предизвестенитѣ селяни за тази голѣма (споредъ тѣхъ) честь, която имъ се правѣше, още отъ тъмни зори се загрижиха за по-доброто посрѣщане на скжпитѣ гости. Стари и млади въ празднични премѣни шътаха низъ селото. Трѣбваше цѣлиятъ отрядъ да се нахрани и да му се даде по нѣщо за запасъ.

Къмъ обѣдъ, когато части отъ отряда почнаха да пристигатъ, чистиятъ планински въздухъ бѣше преситенъ отъ приятнитѣ миризми на топълъ хлѣбъ,

печени и варени меса, баници и много още лакомства, които измѫчваха изпостилитѣ се отъ сухоежбина и гладни стомаси на въстаницитѣ.

Първа пристигна центровата чета, водена отъ войводата Иванъ Поповъ. Тази чета бѣше съставена отъ старитѣ четници и отъ най-смѣлитѣ мѫже, почти отъ всички села.

Следъ като се прибра цѣлиятъ отрядъ, въ ливадитѣ, при самото село, въстаницитѣ бѣха строени въ голѣмъ четирижгълникъ и поздравени съ добре дошли отъ страна на селото. Отговори войводата Иванъ Поповъ. Следъ него, поредъ, говориха Пандо Кляшевъ и Василъ Чекаларовъ, а следъ това се извърши *прегледъ*.

Всички четници бѣха гологлави, съ рошави коси, облечени въ въстанически куртки, кѫси панталони, дълги шарени чорапи и янински опинци съ пискюли на върховетѣ. Сивитѣ имъ гуни висѣха на дѣсното рамо. По гърдитѣ имъ се кръстосваха разни ремъци, на които висѣха: револвери, бинокли, щикове, ками, ятагани и проче. Презъ кръстъ бѣха опасани съ патронд ши съ по 2 и 3 реда патрони. Пушкитѣ имъ бѣха система „Дю Гра“. Мѣркаха се и 2—3 манлихерови пушки, останали още отъ идването на Полковникъ Янкова въ Костурско презъ 1902 год.

Удивителна бѣше промѣната, станала съ селянитѣ отъ преди Илиндень и въстаницитѣ на 9. августъ. Нѣмаше вече ония угрижени и уплашени лица, които се срѣщаха, на всѣка стѫпка, по-преди. Отъ лицата на всички сега лъхаше мѫжество, а очитѣ имъ показваха, че сѫ готови всѣка минута да се пожертвуватъ за свободата на Македония.

Когато *прегледътъ* свърши, едно гърмогласно ура отъ висинитѣ на Вичъ се изпрати като поздравъ на всички въстаници, които въ този моментъ бродѣха низъ македонскитѣ планини.

По-голѣмата часть отъ въстаницитѣ останаха на почивка подъ хладнитѣ сѣнки, докато другата часть отиде въ селото на гости у своитѣ другари по оржжие. Отъ това село имаше около 30 души въстаници въ отряда.

Ужина. Слънцето превалява на западъ. Бойната тржба на Коста Василевъ-Блацки кани въстаницитѣ на пѫтъ.

Въ много кратко време, въ ливадитѣ се очертаха нѣколко дълги редици. Юнацитѣ сѫ по мѣстата си. Тѣ сѫ отпочинали и сѫ бодри.

Надъ главитѣ имъ се развѣватъ червени златошити байраци. На едната страна сѫ извезани разярени лъвове, а на другата стихове отъ Ботьовитѣ стихотворения.

Тукъ е Дъмбенското знаме, изработено отъ Загорицкитѣ учителки Маслина Грънчарова и Елена Янакиева-Дамянова още презъ 1901 год.; Смърдешкото знаме, изработено отъ учителката Зоя Чекаларова; Косинското знаме, изработено отъ учителката Виктория Михаилова и други.

Гора, ливади, въстаници и знамена, следъ нѣколко боеве съ турцитѣ! Картина, каквато никой отъ старитѣ работници, които редъ години като бухали нощно време кръстосваха тѣзи мѣста, се надѣваше да види.

Като допълнение на тази удивителна картина, предъ редицитѣ, възседналъ на черенъ турски конь, се яви строгиятъ Чекаларовъ. Този човѣкъ, който никога и отъ нищо не се трогваше, държа речь, която изтръгна сълзи отъ умиление въ голѣма часть отъ присѫтствуващитѣ. Речьта се изпрати съ мощно ура.

Когато всичко бѣше готово за пѫть, като изъ невидѣлица предъ въстаницитѣ се изпрѣчи бѣловласъ старецъ. Гологлавъ, бѣлата му коса обърната назадъ и грижливо подрѣзана, дълги бѣли мустаци и изпито лице. Облеченъ бѣше въ черна

Фелдшеръть Гавриилъ Ивановъ, родомъ отъ гр. Пехчево, Малешевско. Завеждалъ е санитарната служба въ четата на Христо Чернопѣевъ.

шаячна долама (гюрдия). На кръста му висѣше голѣма черкезка сабля, а на лѣвата му ржка, провръзнъ на ремъкъ, висѣше малъкъ боздуганъ.

Безъ да продума нѣщо, старикътъ погледна нѣкакъ си презрително къмъ съселянитѣ си и обърщайки се къмъ въстаницитѣ, въ позата на генералъ командуващъ парадъ, изтегли саблята, дигна високо своята костелива ржка и извика съ високъ гласъ: напре момци!

Той закрачи напредъ, държащъ високо саблята и размахвайки боздугана. Мълкомъ всички потеглиха следъ него по нанагорния пѫтъ за с. Прѣкопана.

Когато случайно събудилитѣ се старчески сили напуснаха стария юнакъ, той отстѫпи отъ пѫтя, заби върха на саблята въ земята и съ горесть на сърдце се раздѣли съ въстаницитѣ.

Началството го разцѣлува, а той презъ сълзи викаше: ойте со здравйе, златни деца! Госпо да ви окадъри до очистите поганщината!

* * *

Следъ 10 дена, на сѫщото това мѣсто, дето стана раздѣлата, дѣдо Филю Роговъ-Грàбачо — така се казваше старикътъ — биде заобиколенъ отъ аскеръ и убитъ.

А. Дамяновъ

Леонидъ Янковъ

На 14. този месецъ септемврий се навръшватъ 25 години отъ героичната кончина на легендарния Гевгелийски революционеръ Леонидъ Янковъ, заедно съ доблестнитѣ му другари: Михаилъ Таушановъ отъ с. Богданци и Тома Фириевъ отъ село Стояково, Гевгелийско.

Преди да опита това събитие, ще дамъ една малка предистория. Годината 1905 бѣ една фатална година за Гевгелийския революционенъ районъ, понеже презъ тая година загинаха и то все въ славни сражения следнитѣ войводи: Сава Михаиловъ съ 12 души четници, Апостолъ войвода съ 39 души (безъ него) и Иванчо Карасулията съ 25 души, а последенъ — Леонидъ Янковъ съ двама души. Обстоятелствата, при които се разви последното събитие, бѣха следнитѣ:

На 29. августъ (ст. ст.) 1905 год. биде убитъ гъркоманинътъ кметъ въ с. Богданци. Като виновници за убийството сѫ били посочени двамата куриери на Организацията: Ванчо Чолаковъ и Туше Г. Петрушевъ — и двамата отъ с. Богданци, които, за да не попаднатъ въ затвора, сѫ били принудени да заловятъ нелегалния пѫть за продължение на борбата. Едвамъ на 31. августъ сѫ успѣли да се прибератъ при четицата на Леонида, която по това време се намирала въ района на с. Гявото — въ мѣстностьта „Гюровъ-долъ“. Сѫщата вечерь, при мръкване, случайно е билъ заловенъ куриерътъ Дѣльо Корабаровъ отъ с. Гявото, който е носилъ писмо отъ градското ржководно тѣло, за да бѫде предадено на войводата Леонидъ. Заловителитѣ сѫ били агенти на тютюневата режия, която преследваше контрабанденъ тютюнъ и бидейки неграмотни, занасятъ писмото въ селото Богданци, кѫдето го предаватъ на властьта и съ помощьта на сърбоманския учитель въ това село дешифриратъ само една фраза отъ него въ която се предписвало на Леонида „да замине“ и оттукъ заключението, че многотърсениятъ отъ властитѣ Леонидъ е въ околностьта на с. Гявото, както и бѣше въ действителность.

Леонидъ е роденъ въ с. Мачуково (Гевгелийско) презъ 1875 год.; синъ е на Трайко Янковъ и е свършилъ-недовършилъ основното си образование въ селото. Още въ ранни години става помощникъ на баща си въ полскитѣ работи, обаче, неговиятъ буенъ темпераментъ не му давалъ мира да се занимава съ тия работи. Любимото му занятие е било да борави съ пушката и ето защо още въ раннитѣ си младини е билъ полякъ на селото, а когато революционната организация проникна и въ тѣхното село, той веднага се отзовава на отечествения дългъ и прегърща дѣлото съ рѣдъкъ ентусиазъмъ, първоначално като куриеръ, а впоследствие като нелегаленъ. Когато презъ 1905 г., въ края на лѣтото, титулярниятъ околийски войвода Аргиръ Манасиевъ замина за почивка, остави него за свой намѣстникъ. Пъргавъ като сърна, безподобенъ стрелецъ, самоотверженъ герой, за какъвто всички го познавахме преди смъртьта му, Леонидъ оправда тия си качества съ героичната си смъртъ. Той бѣше като фантомъ, когото турската власть търсѣше подъ дърво и подъ камъкъ да го залови и унищожи.

Ето защо, презъ нощьта на 31. августъ, като се узнало, че той е въ мѣстностьта „Гюровъ-долъ“ (Гявачко), по телеграфа се съобщило на гарнизонитѣ въ Струмица и Дойранъ да пристигнатъ веднага, а освенъ това наредило се е да се прибере всичката околна турска милиция. Споредъ достовѣрни сведения на времето, обсадата се е състояла отъ около 3000 души редовна войска, вънъ отъ башибозука, всички въоржжени съ скорострелни оржжия.

Още презъ нощьта Леонидъ, схващайки положението, въ което бѣха изпаднали, съобщилъ на двамата новодошли: Ванчо Чолаковъ и Туше Г. Петрушевъ да се спасяватъ както могатъ съ бѣгство, понеже сѫ били само съ по единъ револверъ. Отъ тѣхъ Ванчо Чолаковъ е билъ убитъ преди да се изплъзне отъ оржча, а другиятъ, Туше Г. Петрушевъ, се е спасилъ и днесъ е живъ.

При разсъмване, Леонидъ съ двамата си вѣрни другари бива открить и се завързало кървопролитно и ожесточено сражение. Пукотътъ на пушкитѣ и трѣсъкътъ на бомбитѣ се чуваше чакъ въ града Гевгели. Легендата разправя, че турцитѣ до последния моментъ сѫ мислили, че иматъ срещу себе си силенъ противникъ, понеже защищаващитѣ се сѫ манипулирали съ пушкитѣ си така виртуозно, като сѫ стреляли и въ фронтъ, и въ флангъ и въ гърбъ на нападателитѣ, вследствие на което войската и башибозукътъ сѫ се замо-

избивали и на това се дължатъ голѣмитѣ жертви, които сѫ дали. Освенъ това сѫщата легенда разправя, че когато Леонидъ е привършилъ вече патронитѣ си, а другаритѣ му сѫ били вече избити, далъ знакъ за предаване и когато единъ по-смѣлъ отъ потерата се е доближилъ да го залови, е билъ убитъ отъ войводата, който съ бързина прибралъ оржжието и патронитѣ му, а това му дало възможность да продължи борбата още дълго време. Сражението траяло почти презъ цѣлия день. При свечеряване заглъхнаха пукотевицитѣ и всички бѣхме съ впечатлението, че въ тъмнината четата ще може да отстѫпи и се изплъзне отъ кордона, който я обкржжава.

На 2. септемврий, обаче, сутриньта се разнесе изъ града зловещата вестъ, че трупътъ на Леонида е билъ докаранъ въ двора на околийското управление и е билъ изложенъ на показъ.

Отъ разказитѣ на самитѣ турци узнахме тогава, че въ последния моментъ командуващиятъ войската и башибозука се е опиталъ да залови живъ Леонида, но последниятъ съ единъ куршумъ го ранява въ лѣвата ржка и осуетилъ опита му и следъ това се е самозастрелялъ, за да не падне живъ въ ржцетѣ му.

Докъмъ 4 часа следъ пладне, тѣлото на героя бѣше изложено на показъ на публиката, а следъ това биде предаденъ на българската черковна община за погребение. За голѣмо наше очудване не се направи никаква пръчка да му устроимъ едно тържествено погребение при стечение на всичкото почти българско население въ града. Тлѣннитѣ му останки и днесъ почиватъ въ българскитѣ гробища въ града.

Слава и честь на Леонида и доблестнитѣ му другари, които сложиха главитѣ си предъ олтаря на Отечеството за неговото освобождение. Поклонъ предъ праха имъ и вѣчна имъ паметъ!

София, септемврий 1930 год.

Антонъ Яневъ.

Ученическитѣ кржжоци

(Изъ моитѣ спомени)

Като гледамъ сега, следъ тридесеть години, какъ революцията бѣ простръла своитѣ криле надъ цѣла Македония и Одринско и какъ младо и старо бѣ обхванато и завладѣно отъ общата освободителна идея, не ми е чудно, че всемогѫщата имперска турска власть бѣше безсилна да се бори съ тая страшна стихия.

Тежко и горко на държава, когато народитѣ, които я съставляватъ, почувствуватъ тяжестьта на робски окови и мисъльта за строшаването имъ забушува въ тѣхъ! . . .

Нищо не е въ състояние да я спаси.

Тая държава ще пропадне.

Не че турцитѣ бѣха безсилни, не че тѣ нѣмаха организирана власть, но кипежътъ бѣше толкова буенъ, че за уталожването му хладната вълна бѣше въ острия ножъ на революцията — да си премѣрятъ силитѣ потисникътъ и потиснатиятъ.

Когато и децата почватъ да пѣятъ открито за свобода; когато и тѣ скришомъ отъ своитѣ бащи и майки почватъ да се организирватъ за самоотвержение и смъртъ, днешниятъ строй е вече падналъ и иде утрешна зора на правда и редъ.

Никой властникъ не е вѣченъ: всякога победитель е народътъ. Властникътъ има една глава, която като се счупи, трупътъ за винаги замръзва. Потиснатиятъ народъ е *многоглавъ* и никой не е въ състояние да го умъртви. Духъ не се убива; духъ не се уморява.

Тежко и горко на оная държава, когато и децата вдигнатъ глава противъ властьта

*

Една вечерь *Пере Тошевъ* ме заведе въ кжщата си и ми каза:

— Антиме, и ти си младъ, но виждамъ, че имашъ по-голѣма опитность. Ти ще влѣзешъ въ връзка съ нашитѣ ученици и ще гледашъ да се канализира това революционно движение. Може да направятъ пакости съ голѣми нежелателни последствия. Ние не можеме да влѣземе въ връзка съ тѣхъ. Предоставяме на тебе.

И той ми прочете десятки имена на млади

Пазаренъ денъ въ гр. Скопйе.

учители и ученици отъ горнитѣ класове, съ които азъ вече бѣхъ приятель и сподѣляхъ чувства на необузданость.

Рано на другия день азъ отидохъ въ кжщата на учителя *Димитъръ Хаджи Георгиевъ* и поискахъ отъ него да се свика *групата*, за да поговориме „разумно“ върху нашата дейность.

Хаджи Георгиевъ, младъ момъкъ, току-що свършилъ гимназията, бѣше учитель въ Вардарската махала.

Той ми каза отсѣчено:

— Довечера ще се събереме у васъ.

Азъ живѣехъ на уцица „Хамидие“, между „Кемеря“ и пристанището — до самото българско консулато.

Вечерьта се прибрахъ рано и чакахъ моитѣ гости.

Бѣше студена ноемврийска нощь, когато въ стаята ми нахълтаха повече отъ 15 младежи-ученици

отъ различни краища на Македония, между които бѣха и хубавитѣ млади учителки: Настева, Босилка Димитрова и очарователната Еленка Мацанова.

Нѣмахъ мѣсто кѫде да ги туря.

А какво може да се говори?

Азъ виждахъ тукъ, че младостьта гледа право въ очитѣ на смъртьта и нахално ѝ се смѣе и подиграва . . .

Викнахме хубави македонски пѣсни.

Но . . . тропотъ на вратата ни смути.

На прага се изправи Пере Тошевъ съ архиерейския намѣстникъ попъ Иванъ Маджаровъ.

— Чухме пѣсни, та се отбихме да видиме кои сѫ гоститѣ на Антимъ Чакалова — засмѣнъ рече Пере.

— Заповѣдайте! — поканихъ ги азъ.

— А, не, ние съ Пере ще отидемъ край морето — каза попъ Маджаровъ и си триеше очилата отъ падналата мъгла.

— Благослови, Отче!

— Да бѫдете благословени, деца мои — отговори свещеникътъ. — Но повече благоразумие . . .

Тѣ си излѣзоха, а ние продължихме своитѣ пѣсни.

И Хаджи Георгиевъ, и Миланъ Дѣлчевъ, и Георги Матовъ и всички момци, които бѣха се събрали тая вечерь у мене, до единъ загинаха геройски за Македония.

Вѣчна имъ слава!

Александъръ Кипровъ.

Димко Илия Сарвановъ-Могилчето

Той се е родилъ презъ 1879 година въ с. Могила-Битолско. Неговиятъ баща—Илия Сарванъ—билъ човѣкъ отъ срѣдна ржка, затова виждаме Димка,

веднага следъ свръшването на основното училище въ родното си село, да помага въ селскитѣ работи на баща си. Като дете Димко е билъ доста буенъ. Неговиятъ по-голѣмъ братъ е билъ покръстенъ отъ Стоянъ Донски, който първи, начело на една малка дружина, е обикалялъ *Битолско* и е сѣялъ семето на бунта. Нѣколко месеца преди Илинденското въстание, при една организационна обиколка на Сугаревата чета въ с. Могила, е билъ въвлѣченъ въ кипежа на революцията и самиятъ Димко. Презъ време на въстанието Могилчето действува заедно съ *Йонъ Кафеджията*. Въ тая чета е билъ и другиятъ по-сетнешенъ легендаренъ полски войвода—*Йонъ Пашата*. Между тѣзи именити синове на Битолско поле се е завързала една много тѣсна дружба. Следъ въстанието Димко Могилчето става околийски полски войвода. Като такъвъ той показа чудеса отъ храбрость и хладнокървие.

Той завързалъ тѣсна връзка съ нѣколцина турски кехаи — особено съ единъ отъ с. *Чарлия*, съ когото обикалялъ изъ селата на своя районъ. При такива обиколки той винаги се е обличалъ въ бейско облѣкло, възсѣдалъ на своя конь и нерѣдко е пѫтувалъ по царското джаде самъ, необезпокояванъ отъ никого. Могилчето знаеше да говори турски. Въ града Битоля бѣше непознатъ, затова можеше свободно да влиза. Той води много сражения, паметно отъ които ще остане голѣмото сражение при с. *Ивени*—Мариовско. Въ това сражение *Димко* билъ тежко раненъ, но за щастие турскиятъ аскеръ не можалъ да го открие и после, преоблѣченъ въ селски дрехи, се прибралъ въ *Битоля*, гдето се излѣкувалъ и наново излѣзълъ. Той участвува при унищожението на прочутия турски деребей Шевкия.

Другарството между Могилчето и Йонъ Пашата е било голѣмо и сърдечно и ето защо вестьта за ранната и трагична кончина на Йона е била много мѫчно понесена отъ Димка. „Братъ ми Ристе—казваше Димко—умрѣ, но неговата смъртъ азъ не оплакахъ толкова, но сега, когато умира Йонъ, моятъ вѣренъ другарь, само едно желая: когато на него правятъ 40 дни, мене да погребватъ".

И уви, сбѫдна се тая прокоба! Презъ единъ тѫженъ зименъ день на 1907 год., Димко Могилчето, облѣченъ въ бейски дрехи и тежъкъ фесъ-пискюлия на главата, наметналъ вѣрната си пушка, възседналъ на буйния си конь—плененъ отъ Шевкия при убийството му, се е завърщалъ отъ с. Карамани, гдето ходилъ по организационна работа. Като наближилъ селото Ношпалъ, спрѣлъ се предъ единъ кладенецъ, около който е заварилъ една група цигани, работници на чифликчиитѣ, заедно съ децата имъ. Вдига Димко камшика и съ нѣколко развалени турски думи имъ заповѣдва да напоятъ коня. Циганитѣ се разбѣгали. Цѣлата тая сцена не е останала незабелязана отъ беговетѣ и кехаитѣ, които отъ кулата сѫ видѣли всичко и сѫ се питали смаяно, какъвъ може да бѫде тоя бегъ, който бие насъбралитѣ се хора около кладенеца. Димко зашпорва коня, влиза въ селото и се отбива въ една селска кѫща. Въ двора на тая кѫща скоро се събрали селяни. Димко слѣзълъ отъ коня и започналъ да се здрависва съ всички селяни. Турцитѣ, като видѣли, че „бегътъ" е слѣзълъ отъ коня и започналъ да се здрависва съ всички селяни, разбрали, че това е Димко Могилчето. Досѣтили се по здрависването, защото турскитѣ бегове не поздравляваха селянитѣ съ ржкостискане. Димко останалъ да пренощува въ една кѫща и далъ нареж-

дане да дойдатъ отъ селата Далбеговци и Дедебалци по единъ човѣкъ. Дошли двамата ржководители на тѣзи села: Цвѣтко и Марко. Дошли да го водятъ въ своитѣ села. Презъ първата нощь турцитѣ не посмѣли да го предадатъ, защото сж се опасявали да ни би той да се спаси и после да пострадатъ. Следъ като дошли куриеритѣ отъ горнитѣ две села, турцитѣ сж се увѣрили вече, че Димко ще напусне селото и веднага съобщаватъ на гарнизона въ с. Могила. Димко водилъ съ двамата селски ржководители дълъгъ разговоръ и на края имъ казалъ да си заминатъ обратно, защото той щѣлъ да остане да нощува и тази нощь въ с. Ношпалъ. Ржководителитѣ Цвѣтко и Марко настоявали Димко да потегли веднага съ тѣхъ, обаче, той имъ отказалъ, като на сбогуване имъ заржчалъ да изпратятъ предъ своитѣ села селяни, за да го пресрещнатъ. Ржководителитѣ си отишли. Идва аскерътъ отъ с. Могила и обсажда кжщата, въ която е билъ Димко Могилчето. Тукъ, въ кжщата, въ която е билъ той, имало скривалище и Димко успѣлъ навреме да се скрие. Идватъ турцитѣ, обискиратъ кжщата, обаче, нищо не могли да намѣрятъ и започнали да се готвятъ за пжть. Скривалището, въ което се е намиралъ Димко, е била дълбока и тъмна дупка, въ която въздухъ е влизалъ само презъ едно малко отверстие. Една отъ домакинитѣ се уплашила много, да не би турцитѣ да забележатъ презъ дупката Димка, взима и затулва едничкото отверстие, отъ което е влизалъ въздухъ въ скривалището, съ единъ камъкъ и по такъвъ начинъ спрѣла въздушната струя. Турцитѣ, следъ безуспешнитѣ тарашувания, започнали да се изтеглятъ. Когато започнали да напускатъ двора и последната група турски войници, изведнажъ единъ тжпъ гърмежъ накаралъ турцитѣ да се върнатъ обратно къмъ кжщата. Тоя пжть тѣ намиратъ скривалището и трупа на Димко съ револверъ въ ржка. Трупътъ е билъ доста почернѣлъ. Следъ спирането на въздушната струя, самъ Димко посегналъ къмъ револвера си и така турилъ край на бурния си животъ.

Да бжде вѣчна неговата слава!

Боянъ Мирчевъ.

Поява и развитие на революционното движение въ Македония

(Изъ моитѣ записки)

[Продължение отъ книга 6 (26) и край]

На пръвъ погледъ, тая мисъль изглежда правдива и особено сега. Това е така за тия, които гледатъ повръхностно на въпроса и не държатъ смѣтка за блѣскавитѣ резултати, постигнати отъ революционното движение; за тия, които не знаятъ, или пъкъ сж забравили, какво нѣщо бѣ турско робство и че турцитѣ бѣха наследили отъ византийцитѣ всички тѣхни похвати въ вжтрешната и външна политики. Поставени на тѣсно, турцитѣ всичко обещаваха, всичко даваха, за да го отнематъ тутакси съ голѣма лихва, щомъ минѣше опасността. Наистина, турцитѣ бѣха толерантни по отношение на езика и вѣрата, черквата и училището, но повече отъ това тѣ нищо не даваха на българитѣ, пъкъ и даденитѣ черковно-училищни свободи тѣ майсторски използуваха, за да сломятъ българитѣ въ борбитѣ имъ за черкви и училища съ гъркомани, сърбомани и униати.

Пазарътъ на любеницитѣ въ гр. Кочани

Презъ 1904 година, следъ Илинденското въстание, бѣхъ делегиранъ отъ Върховния македоно-одрински комитетъ въ Македония. Въ Битоля бѣхъ поканенъ на годишния актъ на ромънската гимназия. Тамъ срещнахъ инспектора на инородницитѣ училища въ виляета, Юсейнъ Шехабединовъ, мой съгражданинъ. Въ интименъ разговоръ съ него, обърнахъ му вниманието върху портретитѣ на краля и кралицата на Ромъния, на ромънскитѣ министри и патриоти, всички окачени по стенитѣ на стаитѣ и коридоритѣ на гимназията, при това всички окичени съ вѣнци отъ живи цвѣтя. Смѣейки се, той ми отговори: „абе, за ромъни, гърци и сърби дума да не става; тѣ сж капка въ море въ Македония; тѣ не сж опасни за насъ, та могатъ и топове да поставятъ въ училищата си. Опасни за насъ сте вие — българитѣ, които сте мнозинството въ Македония; пъкъ сте народъ трудолюбивъ, ученолюбивъ, свободолюбивъ, напредничавъ, а пъкъ ние — турцитѣ, сме научени на агалъкъ— вѣчно да чакаме на готово; при това, въ просвѣтно и културно отношение ние сме останали далече надире отъ васъ българитѣ, та, ако задоволимъ вашитѣ искания, ако ва оставимъ да се развивате свободно, ако ва приравнимъ съ насъ, ние ще трѣбва да си размѣнимъ ролитѣ още въ първитѣ дни: вие ще станете господствуващата, управляващата класа, а ние . . . ние ще ви бждемъ роби; още повече, защото, въ съседство съ насъ, вие имате една ваша братска, силна, мощна България, която ни дебне и ви помага. Ето защо, на васъ — българитѣ, не даваме това, що даваме на другитѣ".

Такива изявления сж правени много по-рано и отъ Солунския валия Галибъ-паша предъ една

българска делегация; такива изявления сѫ правени и отъ много други видни турци-патриоти.

Всички това бѣ последица отъ освобождението на България. Българитѣ доказаха, че не сѫ вече рая покорна, затуй първата задача на турскитѣ управници следъ освобождението на България бѣ — да сломятъ българитѣ, останали подъ тѣхна власть. Гонитбата почна веднага следъ Берлинския конгресъ. Тая гонитба се усилваше и усъвършенствуваше все повече и повече и се проявяваше навсѣкѫде и въ всичко. Навсѣкѫде въ турскитѣ учреждения вратитѣ за българитѣ бѣха затворени, когато за гърци, арменци, власи и други бѣха широко отворени. За всички тѣхъ имаше широко поле за деятелность; за българитѣ не бѣ така. Властьта упражняваше давление дори и върху частнитѣ учреждения, върху банкитѣ и желѣзопѫтнитѣ дружества да не приематъ българи на работа. Българинъ, за да отворѣше аптека, за да добиеше право на лѣкарска практика въ страната, трѣбваше да дава голѣми подкупи, да обикаля съ години разни голѣми и малки капии. Властьта пречеше и унищожаваше всѣка инициатива, идеща отъ българинъ. Голѣми бѣха прѣчкитѣ, когато се касаеше до построяване, или до споръ за черква или училище. Съграждането или отнимането на една черква или едно училище костуваше грамадни материални и морални жертви въ подкупи, въ тичане по сѫдилища и въ молби, за да бѫде всичко отнето следъ година-две.

Въ села и паланки, дето българитѣ бѣха по-упорити и по-заможни, турцитѣ назначаваха за кметове и ази хора развалени, продажни, хора гъркомани или сърбомани. Съ помощьта на такива хора турцитѣ възбуждаха процеси за черкви и училища, протакаха тия процеси съ години, ограбваха по тоя начинъ общинскитѣ и частни имоти, заробваха селянитѣ, а селата обърщаха въ свои чифлици. Примѣри:

Селото Просоченъ, Драмско, е една голѣма паланка и въ Драмско бѣ най-якъ български цен-

Съединенитѣ чети на Костурския войвода Дѣдо Стефо и на Гевгелийскитѣ войводи Иванчо Карасулията и Лазо Дѣльовъ — Гевгелийски. Всрѣдъ четницитѣ е и Михаилъ Ставревъ — Хальо (четвъртиятъ въ срѣдния редъ отдѣсно къмъ лѣво)

търъ. Турцитѣ съ помощьта на гърцитѣ го атакуваха редъ години, докато разориха всички побогати семейства и цѣлото село достигна до последна сиромашия. Хиляди лири се изпотрошиха по конаци, по давии, разкарвания, разследвания за черквата, която въ края на краищата пакъ бѣ дадена на гъркоманитѣ, които станаха господари на селото.

Селото Скрижево, Зжхненска каза, при политѣ на Боздага, изпита сѫщата участь. Историята на Горно-Броди, Сѣрско, е още по-знаменателна. Това село брои около 1,000 кѫщи. До руско-турската война то бѣ една яка българска твърдина. Тамъ нѣмаше нито една гъркоманска кѫща, нито единъ гъркоманинъ; училищата и черквитѣ бѣха български. Следъ войната, турци и гърци отвориха война на тая българска твърдина и следъ като изтощиха селото до последната парица, предадоха го на петима най-развалени селяни, които съ силата на властьта държаха тая паланка като свой чифликъ. Тия гъркомани, до появата на революционното

движение, бѣха и мюдури и ази и смучеха всичкитѣ приходи на селото.

Градътъ Кукушъ се бори цѣли десетки години съ една шепа униати, на които властьта предаде най-хубавата черква и повечето черковни приходи.

Позната е историята на Воденското село Месимеръ, дето селянитѣ следъ дълга борба, за да запазятъ черквата си, затвориха се въ нея и тридесеть деня стояха вжтре обградени отъ полиция и войска. Най-сетне бѣха изтикани и черквата бѣ дадена на шепата гъркомани.

Историята на гр. Куманово, на с. Нерези, на цѣла Македония е скрѣбна епопея на страшнитѣ борби между българи отъ една страна и сдруженитѣ турци, албанци, гърци и сърби - отъ друга... лищното дѣло, което подъ нейната егида не само се поднови и засили, но бѣ запазено и отъ похищение. Революционната организация турна край на междуособицитѣ въ Македония; тя спрѣ деморализацията, която турската власть сѣеше и обедини населението въ едно цѣло. Революционната организация спрѣ произволитѣ на турцитѣ, вдъхна вѣра у населението въ собственитѣ му сили за свѣтли бжднини, затвърди неговото национално самосъзнание и стана държава въ държава. Въ Македония, пълна съ войска и стражари, се установи едно друго правителство, независимо отъ турското и по-силно отъ него, защото принадлежеше на народа и защото цѣлиятъ народъ го криеше грижливо и му се подчиняваше доброволно.

Четата на Малешевския войвода Атанасъ Бѣлчевъ.

И всичко това ставаше въ едно време, когато Стефанъ Стамболовъ бѣ най-силенъ, когато между България и Турция сжществуваше тѣсно приятелство.

При такова едно положение въ Македония, да се приказва за еволюция докрай е абсурдно, нелепо.

Явно е, при условията, при които бѣше поставено българското население въ Македония, черковно-училищната борба ставаше безцелна, безплодна, дори и вредна. Ето защо, презъ 1893 година македонската интелигенция съ жаръ прегърна революцията.

Бързината, съ която се разпрострѣ революционната идея и великата мощь, която тя разви въ едно толкова кжсо време, като обхвана не само всички българи: екзархисти, патриаршисти и униати, но и власи, арнаути, дори и турци, показва, че тая идея бѣ назрѣла. Ако проучимъ историята на революциитѣ, ние ще бждемъ поразени отъ силата на революционното движение въ Македония. Нито въ Сърбия, нито въ Гърция, нито въ България, пъкъ дори и въ Италия, никжде революционната идея не е била тъй пламенно прегърщана както въ Македония. А това показва, че тая идея бѣ назрѣла, бѣ навременна и предъ нея всичко друго трѣбваше да преклони глава.

Революционната организация, преследвайки върховната задача, не забравяше и черковно-учи-

Това бѣха блѣскавитѣ резултати, постигнати отъ революционното движение, резултатн, които будятъ удивление и възторгъ у всѣкиго, който познава това движение.

За появата на революционното движение въ Македония не малко повлияха и следнитѣ обстоятелства:

Печатътъ въ Турция бѣ подъ най-строга цензура. Никой не смѣеше да критикува системата на управлението; никой не смѣеше да изнася произволитѣ, вършени отъ управницитѣ и отъ господаритѣ турци. Свободната мисъль и критиката бѣха сковани. За всѣка свободна проява, българинътъ биваше преследванъ, затварянъ, заточаванъ, убиванъ, окачванъ на вжже.

Чрезъ аграрната политика, чрезъ чифлигарството, турцитѣ поддържаха сжщинско срѣдновѣковно робство въ Македония. Българитѣ-чифлигари, тѣ и тѣхнитѣ семейства, бѣха сжщински роби на чифликсайбиитѣ—турски бегове и аги. Тия последнитѣ бѣха малки царе по селата, паланкитѣ, затънтенитѣ градове и безнаказано вършеха всичко каквото пожелаеха. А развалата срѣди чиновничеството и още повече разбойничеството вилнѣеха, ширѣха се безпрепятствено и спъваха търговията и поминъка. Само градове като Солунъ и Битоля, дето имаше чужденци-европейци: консули, тър-

говци и др., само тамъ имаше търговия, поминъкъ; тамъ само произволитѣ на турцитѣ бѣха ограничени. Навсѣжде другаде, обаче, бѣ застой, мрътвило, тегло непоносимо.

Не ще съмнение, всичко това преливаше чашата на търпението у българитѣ и не можеше да не ги застави да реагиратъ и да потърсятъ цѣръ на своитѣ мжки и неволи.

Съвъкупностьта на всички тия и други причини предизвика появата на революционното движение вжтре въ Македония.

Г. Ив. Бѣлевъ

Спомени отъ Хуриета

[Продължение отъ книга 6 (26)].

Следъ два дни върнахъ се обратно въ Прилепъ. Пристигнахъ късно вечерьта и заварихъ голѣма навалица народъ, петимни да чуятъ нашето решение. Разправихъ имъ, що знаехъ и още въ сжщия

Двама именити Лерински революционери: Леко Джорлевъ (седналиятъ), родомъ отъ с. Баница, Леринско, и дѣдо Кочо Цонката, родомъ отъ с. Зелениче, сжщата околия.

моментъ навалицата изпразднi своитѣ револвери въ въздуха. Пристигна и градскиятъ войвода К. К. съ своята чета, всички въоржжени съ манлихери, и се тури начало на тържествата още сжщата вечерь. На другия день стана голѣмо събрание отъ видни граждани, общината и членоветѣ на градския и околийския комитети. Следъ размѣна на мисли, изработи се програма за тържественото посрѣщане на нашитѣ (Прилепскитѣ) чети, което ще стане следъ като се посрещнатъ общо всички чети отъ окржга въ Битоля. За посрѣщане разходитѣ обяви се подписка и за моментъ сбраха се 500 лири отъ присжтствуващитѣ лица. Избра се депутация отъ гражданки и граждани, която да присжтствува на общото посрѣщане на всички чети въ Битоля.

* * *

Не по-малко тържествено бѣ посрѣщането и на Прилепскитѣ чети на следния недѣленъ день. Избраха се комисии, изработи се програма, определиха се оратори, нареди се организационна полиция за пазене реда и тишината. На опредѣленото време забиха черковнитѣ камбани. Сборенъ пунктъ бѣ черковниятъ дворъ. Посрѣщането ще стане вънъ отъ града, закждето потегли процесията. Напредъ вървѣха черковнитѣ байраци, кръстове, духовенството, общината, комитетитѣ (околийскиятъ и градскиятъ), селскитѣ делегации, еснафитѣ (38 на брой) съ своитѣ знамена, гражданството (жени и мжже). Цѣлиятъ градъ бѣ на кракъ. Стигнахме опредѣления пунктъ („Чочорица“) край града. Тукъ бѣ и официалната турска власть: младотурски представители, кметството и множество турци (мжже и жени), любопитни да видятъ български комити. Зададоха се дветѣ Прилепски чети, идещи отъ Битоля, подъ войводството на Петъръ Костурчето и Зойката. Тукъ се държаха речи отъ Илия Ивановъ и отъ младотурцитѣ, следъ което процесията потегли за града. Напредъ вървѣше траурното знаме, носено отъ двама на опънати вързлини. На знамето бѣха символитѣ на Организацията: мрътвешка глава върху кама и револверъ, а отъ страни два плачещи ангели и надписътъ: „Свобода или смърть“. Подире следваше процесията по сжщия редъ. Четницитѣ бѣха носени на ржце. Стигнахме въ черква, кждето се отслужи панихида за падналитѣ отъ Прилепско борци за свободата на Македония и молебенъ за живитѣ дейци. Оттукъ процесията продължи за правителствения домъ, дето държаха речи председательтъ на околийския комитетъ, Георги Трайчевъ, и единъ офицеръ. Следъ туй процесията продължи изъ града и се приключи късно вечерьта въ черковно-училищния дворъ. Вечерьта се сложи разкошна трапеза въ голѣмия училищенъ салонъ за 500 души гости: турски първенци, селски делегации и по-видни граждани.

Следната недѣля, съ още по-голѣма тържественость, стана посрѣщането на Петъръ Ацева, нашъ дългогодишенъ войвода. Подробно описание на туй тържество даде кореспондентътъ на в. „Българска независимость“, г. Петъръ Завоевъ, който присжтствува на това тържество заедно съ Скопския български търговски агентъ Иванъ Икономовъ и Прилепския първенецъ Димко Ачковъ.

Така продължиха хуриетскитѣ праздненства съ дни и седмици, та на турцитѣ се видѣ свидно и взеха да викатъ: *хуриетъ олуръ биръ гюнъ, биръ афта, не бу биръ ай*“. Въодушевенъ отъ радость за хуриета, настоятельтъ на монастира „Свети Архангелъ“, г. Илия Стомнаровъ, даде богата вечеря на комитета и младотурскитѣ гости въ монастирскитѣ салони. Подобни гощавки не бѣха рѣдкость и между гражданството. А пжтуването отъ Прилепъ до Битоля ставаше само вечерно време. Турчинътъ, който, свикналъ косъма си да мѣни, но не и нрава, започна старитѣ си привички и на дѣло доказа, че хуриетътъ бѣше само единъ фарсъ. Такива бѣха и думитѣ на италианския жандармерийски инструкторъ, г. Луций, казани повѣрително лично менъ, при напускането му службата въ Прилепъ.

(Следва) **Георги Трайчевъ**